

MEDIA CYFROWE JAKO ŹRÓDŁO PRZEMIAN RELACJI RODZINNYCH

IRENA PYLYPIAK

Niepubliczne Przedszkole Montessori ItsyBitsy w Warszawie

Wprowadzenie

Technologie informacyjne w ostatnim czasie zajęły bardzo ważne miejsce w naszym życiu i stały się fundamentem następujących w sposób ciągły zmian w kontaktach międzyludzkich. Jeszcze na początku XX w. struktura spędzania czasu była bardzo daleka od dzisiejszej, głównie na skutek rewolucji technologicznej oraz szeregu usprawnień i rozwiązań ułatwiających wzajemne obcowanie i komunikowanie się. Nowoczesne media cyfrowe są elementem naszego funkcjonowania na co dzień. Powodują, że wiele czynności które wykonujemy, jest o wiele łatwiejszych i w ogóle możliwych do realizacji, związanych głównie z operacjami finansowymi (np. opłaty za usługi, dostawę mediów czy dokonywanie zakupów w sklepach internetowych), dokonywaniem przelewów bankowych, zakupem biletów, rezerwowaniem i opłatą miejsc hotelowych lub wynajmem samochodów. Posiadanie karty płatniczej lub karty kredytowej traktowane jest przez niektórych dostawców usług jako warunek ich realizacji. Możliwość wykonania określonej czynności poprzez dostępną aplikację internetową stanowi swoisty sposób weryfikacji naszej osoby przez firmę, która z reguły w swoim założeniu nie posiada takich uprawnień. Bardzo istotnym znaczeniem współczes-

nych mediów jest ich udział w działalności gospodarczej danej jednostki; dotyczy to zarówno kierowania załogą, jak i współdziałaniem z innymi uczestnikami globalnego rynku. Niezliczone ułatwienia, które powszechnie wykorzystujemy, takie jak chociażby szybka wymiana informacji i danych bez względu na położenie geograficzne, jeszcze niedawno nie istniały lub nie były powszechne.

Rola mediów cyfrowych w życiu codziennym człowieka

Komputeryzacja, Internet oraz szybka komunikacja zespalają gospodarkę, naukę, kulturę niemal wszystkich regionów i krajów na całym świecie. Rewolucji informacyjnej towarzyszy globalizacja, która ma swój wpływ na prawie wszystkie obszary ludzkiego życia – kulturę, gospodarkę, język, politykę, duchowy i moralny rozwój, a szczególnie na uczenie się i odpoczynek. Wszystkie sfery działalności społeczeństwa wspomaga Internet, a swobodny dostęp do niego w coraz większym stopniu zastępuje nam telefon, tradycyjną pocztę lub nawet codzienną gazetę, książkę, radio lub telewizję. Internet staje się coraz bardziej popularnym narzędziem, wykorzystywanym w różnych celach (Andrzejewska, Bednarek, 2014, s. 19). W szczególności dotyczy to

wszystkich dziedzin nauki. Sieć wpływa na rozwój lub zanik informacji na każdy temat, może ją zniszczyć lub wynieść na odpowiedni poziom w przypadku jakichkolwiek wątpliwości. Powszechna dostępność do informacji, swoboda komunikowania się z całym światem dają człowiekowi niemal nieograniczone możliwości w zdobywaniu wiedzy i poznawaniu nieznanych zagadnień. „Komputery, smartfony i przede wszystkim – telewizja zmieniają nasze życie” (Spitzer, 2013, s. 14).

W cyfrowym świecie rodzina nadal stanowi kolebkę osobowości każdego człowieka, ponieważ uspołecznia, kształtuje światopogląd i zróżnicowane postawy dziecka. Dlatego ta grupa społeczna zawsze znajdowała się w centrum uwagi pedagogów, psychologów, filozofów i socjologów. Naukowcy twierdzą, że to właśnie rodzina jest podstawową komórką społeczeństwa i wywiera największy wpływ na rozwój młodego człowieka. Socjologowie uważają rodzinę za najtrwalszy i najstarszy element organizacji społecznej. Rodzina stanowi uniwersalną organizację społeczną, występującą w tradycji wszystkich znanych nam kultur (Topa, Chymuk, 2000, s. 6). Charakteryzuje ją popadający w rutynę cały szereg działań, ukierunkowanych na zadowalanie określonych potrzeb jej członków.

Przemiany następujące w rodzinie odbywają się także pod wpływem postępu technologicznego. Podstawowym czynnikiem tych zmian jest bardzo intensywny rozwój mediów elektronicznych. Każda rodzina żyje otoczona mediami, które powodują, że coraz bardziej ograniczony jest czas spędzany razem, sporadyczne są wspólne wyjazdy za miasto, spacer, wyjścia do teatru lub kina. Często odpoczynek sprowadza się do samotnego spędzenia czasu przed telewizorem, komputerem lub tabletem. Wielu rodziców przestało rozumieć cenę i walory wartości rodzinnych, a przez ich niedocenianie nie potrafi przekazać tych cech integrujących swoim dzieciom.

Współczesna rodzina przeszła wiele zmian, zarówno pozytywnych, jak i nega-

tywnych. Młodzi rodzice (najczęściej matki) już po urodzeniu dziecka szukają wsparcia, porady na forach internetowych, portalach społecznościowych, a umożliwia im to dostęp do Internetu. Im więcej czasu rodzice spędzają na szukaniu odpowiedzi w Internecie, tym mniej czasu bezpośrednio kontaktują się z dzieckiem (Kawula, Zawisza, 2010, s. 3–4). Gdy przyjrzymy się współczesnym rodzicom lub nianiom spacerującym po osiedlowych alejkach lub w parkach, nie trudno zauważyć, że zdecydowana większość z nich nie utrzymuje kontaktu werbalnego ani wzrokowego z wychowywanym dzieckiem. Często osoby te zajęte są rozmową przez telefon komórkowy lub przeglądaniem stron internetowych. Swoją uwagę kierują w stronę dziecka, gdy chcą mu zrobić fotografię, aby móc ją potem wysłać ze swojego smartfona lub tabletu do znajomych, ewentualnie aby tę fotografię umieścić na portalu społecznościowym. Nie dziwi już nas dzisiaj widok dziecka w wózekku bawiącego się telefonem czy słuchającego jakiejś muzyki z tego urządzenia. Natomiast coraz rzadszy jest widok w ręku dziecka tradycyjnych zabawek, takich jak np. grzechotka. W samochodach osobowych, w których mamy coraz częściej zainstalowane monitory, często włącza się dziecku film podczas podróży. Ekrany są wszędzie i przykuwają uwagę dziecka.

Monitory, ekrany laptopów, tabletów i smartfonów mogą mieć szkodliwy wpływ na rozwój dziecka, któremu brakuje bezpośredniej uwagi i zainteresowania ze strony rodziców. Negatywnym zjawiskiem jest to, że rodzina zyskała tylko pozornie na wartości, ponieważ stała się bardziej potrzebna, ale ludzie niejako „okopali się” w swoich środowiskach. Poczucie braku perspektyw rozwiązania trudnych sytuacji, związane z tym stres, potęgowany nadmiernym przeciążeniem i obowiązkami materialno-ekonomicznymi oraz opiekuńczo-zabezpieczającymi, niemożność uzyskania przez wielu mieszkania, nikły związek między wydajnością pracy i kwalifikacjami oraz płacą,

a także wynikające stąd poczucie krzywdy i bezradności wobec swoich życiowych spraw – wszystko to oddziałuje wysoce niekorzystnie. Rodzina spełnia dużą rolę w kształtowaniu społecznych i kulturalnych postaw młodego człowieka. W kulturowym rozwoju dzieci i młodzieży jest bardzo istotny przykład samych rodziców, w szczególności – udział rodziców i dzieci w takich dziedzinach, jak muzyka, plastyka, film, teatr. Rzeczywistość XXI w., w której egzystujemy to płynna nowoczesność, niedająca ująć się w określony kształt, ulegająca ciągłym zmianom i będąca w wiecznym ruchu (Bauman, 2007, s. 34).

Na całym świecie w sposób nieustanny od wielu lat, wydając niezliczone ilości artykułów, rozpraw i dezyderatów, naukowcy zajmują się wpływem na każdego członka społeczeństwa tego, co jest publikowane. Ponadto oceniają przedstawione treści i obrazy związane z danymi wydarzeniami prezentowanymi w mass mediach, a w szczególności w telewizji oraz Internecie. To właśnie one mają wyjątkową zdolność oddziaływania na najistotniejsze zmysły człowieka, zacierając jednocześnie zróżnicowanie między wyobraźnią odbiorcy a realną rzeczywistością (Braun-Gałkowska, 2003, s. 15–20).

Wiele spośród oddziaływań rodziców na dzieci ma planowy, intencjonalny i świadomy charakter, który prowadzi do wywołania zamierzonych przez nich zmian osobowości. Ale rodzina, w większym stopniu niż inne środowiska wychowawcze, oddziałuje na dziecko w sposób automatyczny i nieplanowany, powodując trwałe jego zmiany. Nie bez znaczenia są kontakty rodziny jako całości z szerszym środowiskiem społecznym, a dobre kontakty mogą pogłębiać wzajemne pozytywne postawy oraz zwiększać skuteczność podawania wzorów, a także stosowania kar i nagród. Stałe wspólne przebywanie stwarza rodzicom okazję do przekazywania dzieciom różnego rodzaju wiedzy.

Obecnie, w epoce telewizji, komputerów, telefonów komórkowych, smartfo-

nów i łatwego dostępu do Internetu, dawny układ został znacząco zaburzony, wzbogacony o kolejny element – media (Kędzierska, 2005, s. 56). Obserwacje życia i analiza wypowiedzi młodych respondentów nie pozwalają dokładnie usytuować mediów w tym szeregu wychowujących instytucji, bowiem systematycznie rosnący ich wpływ marginalizuje jednocześnie pozostałe instytucje, w tym także tę przez lata najważniejszą – rodzinę. Do ukształtowanego przez minione wieki świata utrwalonych wartości media zaszczyliły elementy niepożądane, bezwartościowe, co skutkuje negatywnymi konsekwencjami. Wiele zagadnień stanowiących do tej pory pewnik i punkt odniesienia stopniowo zanika, natomiast pojawia się intelektualne zniewolenie, brak racjonalności, zmienia się hierarchia wyznawanych wartości. Żyjemy w kulturze audiowizualnej, co determinuje postrzeganie rzeczywistości (Tanaś, 2006, s. 45). Zachodzi więc obawa, że dzieci i młodzież nie będą rozumieć niektórych pojęć abstrakcyjnych, będących wyłącznie produktem rozumu, takich jak np. wolność, sprawiedliwość, uczciwość czy patriotyzm.

Telewizja, Internet powodują osłabienie tożsamości rodziny. Programy rozrywkowe, filmy, codziennie pokazują konflikty życia rodzinnego – niewierność w małżeństwie i rozwody, konkurencyjność braci i sióstr, oddzielenie życia rodzinnego od społeczeństwa i to do tego stopnia, że oswaja się widza z patologią. W religijnej tożsamości została zaburzona równowaga, a formy rodzinnej religijności często są pokazywane w formie uproszczonej.

Internet wypełnia w wielu rodzinach, przede wszystkim tych dysfunkcyjnych, rolę kompensacyjną, realizując w pewnym stopniu następujące funkcje: poznawczą, komunikacyjną, rozrywkową. Destrukcyjne oddziaływanie na organizację życia rodzinnego wywierają także takie zjawiska, jak: ubóstwo, bezrobocie, rozbitcie rodziny, rozłąka, dysfunkcyjność w sferze budowania właściwych więzi emocjonalnych. Trudną sytuację dziec-

ka w tego typu przypadkach pogłębia dodatkowo niski poziom wykształcenia rodziców oraz brak inicjatywy w organizowaniu czasu wolnego i uczestnictwie w kulturze. Internet zajmuje szczególne miejsce w życiu współczesnej rodziny i stał się dla wielu osób podstawowym, a często jedynym źródłem wiedzy o otaczającym świecie. Jest narzędziem, które doprowadza nas do zrozumienia nowych modeli i form życia społecznego, odsuwa na plan dalszy inne, alternatywne wizerunki rzeczywistości, np. wizerunek naukowy, filozoficzny czy zdroworozsądkowy. „Internet jako nowa płaszczyzna wymiany informacji zmniejsza «koszty» konieczne do podjęcia decyzji, zawiera wiele informacji, ale dotarcie do nich zajmuje zbyt dużo czasu” (Bednarek, 2010, s. 34). Internet nie jest zawsze źródłem wiedzy pewnej, gdyż wielość danych o nieznanym pochodzeniu może powodować zamęt. Jedynym skutecznym środkiem weryfikacji informacji pozostaje zdrowy rozsądek.

Telewizja oraz Internet dla każdego mogą stać się zarówno narzędziem do dalszego rozwoju, samokształcenia, nabywania nowej wiedzy i poglądów, jak i generatorem agresji, źródłem konfliktów. Ale tak czy inaczej, są w stanie wpływać na kształtowanie się światopoglądu młodego człowieka (Ukrainskij Naukowy Żurnal, 2010, s. 73).

Badania własne w zakresie oddziaływania nowych technologii komunikacji na członków rodziny

Terenem badań było środowisko miasta Iwano-Frankowska na Ukrainie, tam bowiem zamieszkiwała główna grupa badanych osób; pozostałe osoby mieszkaly poza granicami miasta. W badaniach wzięło udział 120 rodzin. Przedział wiekowy badanych respondentów rozpoczyna się od 21. r.ż. Najliczniejszą populacją badanych była grupa, która osiągnęła wiek 31–40 lat, najmniejszą – grupa rodzin po przekroczeniu 41. r.ż., 38% ankietowanych rodzin posiadała dwójkę dzieci,

32% – jedno dziecko, troje – 16%, czworo – 8%, pięcioro – 6%. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, a technikę badań stanowiły ankiety. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety, a pytania w nim zawarte dotyczyły zmian, które zachodzą w rodzinie pod wpływem nowoczesnych środków komunikacji.

Artykuł powstał na podstawie przeprowadzonych badań na wybranej reprezentatywnej grupie osób. Zebrane i przeanalizowane wyniki ankiety zostały opracowane statystycznie, a otrzymane odpowiedzi posłużyły do opisu podstawowego zagadnienia: media cyfrowe jako źródło przemian relacji rodzinnych. W artykule zostały też zawarte wnioski z przeprowadzonych badań.

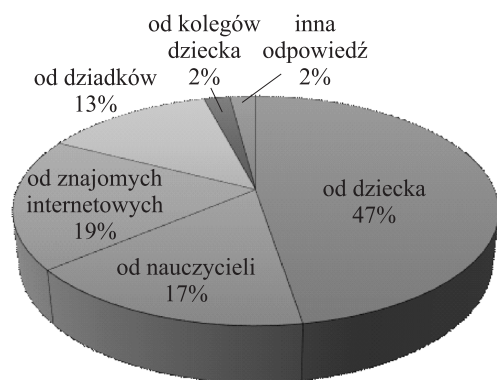
Mając wszystkie zakodowane dane z kwestionariusza rodziców, przystąpiono do analizy odpowiedzi, które były związane bezpośrednio z nowoczesną komunikacją jako źródłem zmian relacji w społeczeństwie, w szczególności zmian, które zachodzą w więziach rodzinnych. Wszystkie rodziny, które były uczestnikami badań, posiadały jedno lub dwoje dzieci. Ponieważ badani rodzice zazwyczaj pracują, a ich dzieci są w różnym wieku i w ciągu dnia znajdują się poza domem, otrzymano odpowiedzi wskazujące, w jaki sposób rodzice w ciągu dnia rozmawiają z dziećmi.

Wykres 1. Sposób komunikowania się rodziców z dziećmi

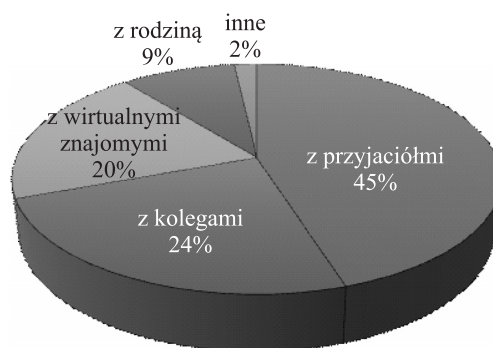
Źródło: badania własne.

Z danych przedstawionych na wykresie 1 wynika, że ponad połowa ankietowanych rodziców zastąpiła swój bezpośredni kontakt z dziećmi komunikowaniem się przez smartfona; bezpośrednio rozmawia tylko 31%. W komunikacji między członkami rodziny coraz częściej zajmują swoje miejsce nowe formy komunikacji, takie jak sieci społecznościowe, Skype, Viber. Następnym zagadnieniem badań było określenie stopnia zaufania między członkami rodziny; wyniki ankiety obrazuje wykres 2.

Wykres 2. Zaufanie w relacjach rodzice–dziecko
Źródło: badania własne.

Analizując uzyskane wyniki, można stwierdzić, że prawie połowa ankietowanych rodziców utrzymuje z dziećmi ugruntowane, zaufane relacje. Natomiast dużą grupę wśród badanych zajmują ci, którzy o sekretach swoich dzieci dowiadują się od znajomych z Internetu, co może świadczyć, że u współczesnych dzieci znajomi z Internetu budzą więcej zaufania niż dziadkowie czy nauczyciele. Odpowiedzi „od kolegów dziecka” stanowią najmniejszą część odpowiedzi, zatem rodzice nie są zaznajomieni i nie komunikują się bezpośrednio z przyjaciółmi. Zatem na obecnym etapie masowego rozwoju środków komunikacji współczesne dzieci wolą komunikowanie się *on-line*. Następne pytanie dotyczyło tego, z kim najczęściej dzieci komunikują się w Sieci za pomocą Internetu.

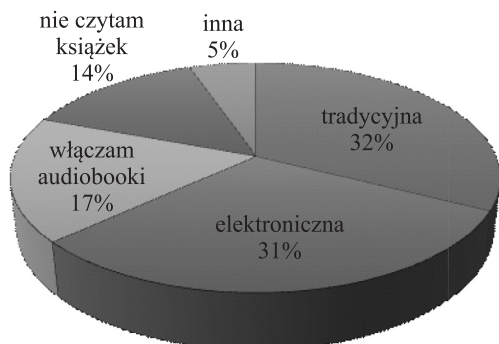
Wykres 3. Komunikacja za pomocą Internetu
Źródło: badania własne.

Największą grupę dzieci, zdaniem rodziców, stanowią te, które komunikują się z przyjaciółmi za pomocą Internetu. Można powiedzieć, że 45% badanych rodziców uważa Internet za jedyny rodzaj komunikowania się dzieci z przyjaciółmi. Na wykresie 3 widać niewielką, bo tylko czteroprocentową różnicę między grupami dzieci: „komunikuje się z wirtualnymi znajomymi” a „komunikuje się z kolegami”. Z tego wynika, że koleżdy dzieci zajmują tę samą pozycję, co znajomi z Internetu. Zgodnie z opinią rodziców komunikowanie się z rodziną za pomocą Internetu preferuje tylko 9% dzieci.

Podsumowując, można stwierdzić, że wszyscy ankietowani rodzice preferują korzystanie z nowoczesnych form komunikacji. Bezpośrednie komunikowanie się w rodzinie stopniowo zastępuje komunikacja przez telefon oraz komunikacja w Sieci. W relacjach rodzinnych obecne są tzw. „osoby trzecie” – znajomi z Internetu, do których dzieci wykazują większe zaufanie niż do osób bliskich. Duży procent dzieci akceptuje Internet – jako najbardziej ciekawy sposób komunikowania się z przyjaciółmi.

Rozwój i rozpowszechnienie się Sieci jest niezwykle istotnym i bardzo znaczącym źródłem przemian w społeczeństwie. W zasadniczy sposób nowoczesna komunikacja dokonuje rozległych i głębokich zmian w relacjach społecznych, zwłaszcza w obszarze bardzo szeroko rozumianych stosunków międzyludzkich.

Aby upewnić się, w jakim stopniu korzystanie z nowoczesnych środków komunikacji ma miejsce w codziennym życiu rodziny, zadano pytanie: „W jakiej formie czytają dzieciom na dobranoc?”.

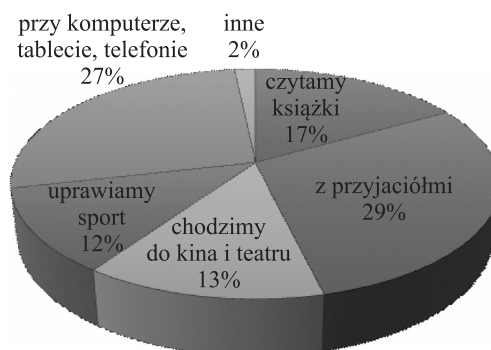
Wykres 4. Forma czytania dziecku „na dobranoc”
Źródło: badania własne.

Tradycyjne czytanie książki dziecku na dobranoc jest normą dla 32% badanych rodziców. Mniejszą grupę respondentów stanowią ci, którzy wolą czytanie książek dziecku w formie elektronicznej (30%). Rodzice, którzy zdecydowali się na bardziej prosty sposób układania dzieci do snu, czyli włączanie audiobooków, stanowią 17% respondentów. Z ani jednego wymienionego wariantu nie korzysta 16% rodziców. Pozostałe 5% odpowiedziało, że dziecku zazwyczaj czyta babcia na dobranoc, lub że dziecko w obecności kogoś z rodziców czyta samodzielnie. Ponieważ mamy zapewniony swobodny dostęp do nowoczesnych środków informacji, powoduje to zmianę w wykorzystaniu tradycyjnych źródeł tekstu, takich jak książki na posługiwanie się czytnikami elektronicznymi lub audiobookami.

A jak najczęściej rodziny spędzają czas wolny? To kolejne pytanie w przeprowadzonej ankiecie.

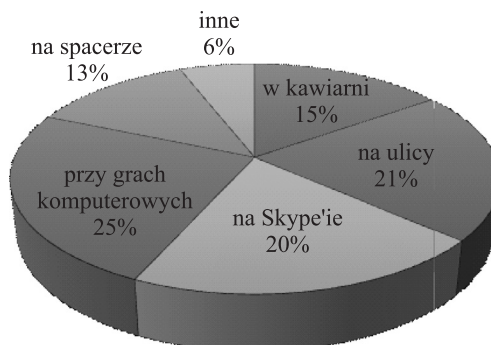
Największą grupę rodzin stanowią te, które spędzają czas wolny z przyjaciółmi. Prawie taką samą grupę badanych respondentów stanowią rodziny, dla których wolny czas wiąże się z korzystaniem z komputera, tabletu lub telefonu. To bardzo duża część osób

wykorzystująca taki sposób zagospodarowania czasu wolnego. Natomiast pozytywnie odnosi się do aktywnego spędzania czasu tylko 12% rodzin. Miłośników pójścia z dziećmi do teatru lub do kina jest 13%. Niewielką część stanowią rodziny, które w weekend razem z dziećmi czytają książki. Podsumowując, można powiedzieć, że współczesne rodziny wybierają w większości wariant pasywny spędzania czasu wolnego.

Wykres 5. Czas wolny

Źródło: badania własne.

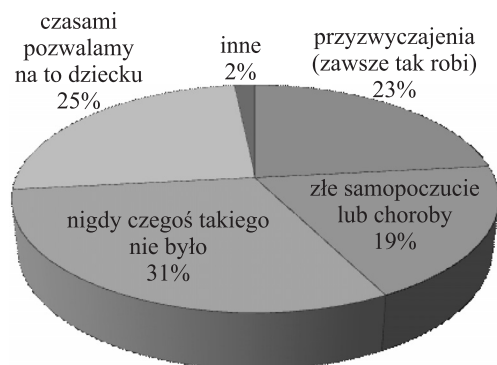
Wykres 6. Spotkanie dziecka z przyjaciółmi

Źródło: badania własne.

Dzieci badanych rodziców najczęściej spotykają się z innymi przy grach komputerowych lub rozmawiając na Skype'ie. Takie odpowiedzi stanowiły prawie połowę. Drugą połowę stanowiła grupa dzieci, które w wolnym czasie spotykają się na ulicy: 21% spaceruje na ulicy, 15% spędza czas w kawiarni,

a 13% na spacerze. Pozostałe 6% rodzin odpowiedziało, że w wolnym czasie dzieci chodzą z przyjaciółmi do lokali rozrywkowych lub spotykają się w domu kogoś z przyjaciół.

W kolejnym pytaniu ankiety chodziło o znalezienie przyczyny tego, że dzieci spędzają cały weekend przed komputerem.

Wykres 7. Powód spędzenia weekendu przed komputerem

Źródło: badania własne

Tylko 30% rodzin jest przeciwnikiem spędzenia weekendu przez swoje dzieci przed komputerem. Dużą grupę stanowią rodziny pozwalające dziecku od czasu do czasu spędzić cały dzień przed komputerem. Dla 23% badanych to pytanie nie było zaskoczeniem, ponieważ ich dzieci są przyzwyczajone do takiego spędzania czasu wolnego. Najmniejszy odsetek rodziców stanowili ci, którzy uzasadniają taki stan rzeczy chorobą lub złym samopoczuciem. Podsumowując, można powiedzieć, że prawie we wszystkich rodzinach taka sytuacja ma miejsce. Komputery, Internet, sieci społecznościowe stają się „przyjaciółmi” w spędzaniu wolnego czasu.

We współczesnej rodzinie wiele zachowań i decyzji jest uzależnionych od informacji i sugestii, jakie docierają poprzez nowoczesne środki informacji i nowoczesne technologie informatyczne. Połowa badanych rodzin szuka pomysłu na spędzenie wolnego czasu w Internecie. Dostęp do Internetu, zdaniem większości ankietowanych rodziców,

zastępuje dzieciom komunikację na „żywo” z przyjaciółmi; głównie komunikują się przez Skype’a lub Viber. Korzystanie z narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych jest częścią niemal wszystkich sfer życia współczesnej rodziny, w szczególności częścią spędzania wolnego czasu.

Aby móc ocenić, w jakim zakresie współczesne narzędzia komunikowania zmieniają sposoby spędzania wolnego czasu, należy określić, co oznacza to pojęcie, gdyż spotykane w literaturze jest różnie interpretowane. Czas wolny to jeden z elementów, który pojawił się w pewnym okresie rozwoju cywilizacji jako coś przeciwstawnego czasowi pracy. Tak więc zmienia się on w zależności od stopnia rozwoju danej społeczności, ale również zależy od indywidualnej pozycji społecznej i stopy życiowej każdego obywatela. Internet jest źródłem inspiracji, jak zorganizować czas wolny; wskazuje na to połowa ankietowanych rodziców. Dzięki niemu uzyskują przede wszystkim informację o aktualnej propozycji uczestniczenia w sposób czynny lub bierny w określonych wydarzeniach.

Można powiedzieć, że tylko jedna trzecia pytanym wskazała na spędzanie wolnego czasu w Internecie, przy telefonie lub komputerze, ale jest to bardzo duże grono osób wybierające taką formę. Jak podkreślają zarówno lekarze, jak i socjologowie, najlepszym sposobem na anulowanie zmęczenia psychicznego, które często nam towarzyszy po całym dniu pracy, jest wysiłek fizyczny. Nawet prosty spacer czy przejażdżka rowerowa na świeżym powietrzu jest najlepszym odreagowaniem i stanowią najprostszą formę aktywności fizycznej, a jednocześnie podnoszą wydolność fizyczną.

Dzieci i młodzież, materialnie zależne od rodziców, wybierają takie formy spędzania wolnego czasu, które są aktualnie modne, chociaż często nie ma to nic wspólnego z właściwą aktywnością fizyczną tak bardzo potrzebną dla utrzymania dobrego samopoczucia, a nawet zachowania urody czy zdrowia. Wybór pasywnego wariantu

spędzania wolnego czasu wiąże się z łatwą i powszechną możliwością korzystania ze współczesnych środków komunikacji i takich mediów, jak telewizja. Stąd np. młodzież często, pomijając elementarny wysiłek fizyczny potrzebny do wyjścia i spotkania się z przyjaciółmi czy znajomymi, sprowadza swój kontakt do rozmowy telefonicznej lub poprzez jeden z komunikatorów. Rekreacja, aktywność fizyczna, bezpośredni kontakt z innymi ludźmi są, jak podkreślają naukowcy, elementarnym sposobem na poprawienie i utrzymanie dobrej kondycji, stanu zdrowotnego i kreatywności.

Problemy opiekuńczo-wychowawcze – ograniczenie wpływu Internetu na dziecko w rodzinie

Na podstawie przeprowadzonych na Ukrainie badań sformułowano kilka uwag i zaleceń tak, żeby były one pomocne rodzicom i osobom wychowującym dzieci w celu uniknięcia obiektywnie negatywnych skutków wpływu współczesnych środków komunikacji na relacje w rodzinie:

- należy starać się, żeby dziecko korzystało z komputera, tabletu lub smartfonu oraz oglądało telewizję tylko w określonym i ograniczonym czasie; ważne jest, aby robiło przerwy;
- treść oglądanych przez dziecko bajek i gier winna być kontrolowana przez dorosłych (stanowczo nie powinno się tam znajdować okrucieństwo i przemoc);
- jeśli dziecko gra lub przegląda stronę internetową należy zwrócić uwagę, aby było to coś pożytecznego i rozwojowego (dostęp do innych stron winien być zablokowany);
- ważne jest utrzymanie komunikacji w rodzinie i nawet jeżeli nie było takiego zwyczaju, należy wprowadzić tradycję wspólnej kolacji lub obiadu w weekend;
- celowe jest, aby przygotowany wspólnie z dzieckiem posiłek razem podać na stół, a już w trakcie posiłku nie pozwolić

dziecku, zamiast razem z rodzicami i rodzeństwem zjeść, uciec do monitora;

- należy pokazać dziecku fascynującą rzeczywistość: wybrać się na spacer, jeżeli jest możliwość, zaproponować jazdę na koniach, rozbić w lesie lub w pobliżu jeziora namiot (wiele wrażeń i wspomnień będzie impulsem do pojawienia się innych zainteresowań niż komputer);
- nie należy być zbyt surowym i wymagającym w stosunku do dziecka (to tylko pogorszy relacje); jeżeli coś zostanie zabronione bez sensownego objaśnienia małe dzieci będą to wykonywały w tajemnicy, a starsze na znak protestu;
- należy pozwolić dziecku na kreatywność;
- wskazane jest, aby często grać z dzieckiem i zadbać o prawidłowe rozumienie roli współzawodnictwa, a także radości z sukcesu i rozumienia porażki;
- jeżeli dziecko będzie czuć uwagę i wsparcie starszych, znajdzie mniej powodów, żeby izolować się od rzeczywistości;
- dobrze jest spędzić weekend lub piknik na łonie natury, lodowisku, spacerze w parku, zoo itp.;
- przykładem twórczego spędzenia czasu jest składanie razem z dzieckiem puzzli, origami, rysowanie, granie w gry planszowe lub złożenie małego konstruktora. Wskazane jest, aby jak najwięcej wymienionych czynności oraz zajęć wykonywać razem z dzieckiem, dzięki czemu zauważy ono szybko, że świat realny jest o wiele bardziej ciekawy i dający się kształtować według własnych upodobań niż świat wirtualny;
- należy dziecku pozwalać na marzenia i wyrazić gotowość wspierania ich oraz realizacji;
- trochę dla zabawy warto pokazać dziecku, przedstawiając graficznie, ile czasu poświęca tygodniowo i rocznie na zajęcia związane z wykorzystaniem komputera i uświadomić mu, ile tego czasu zostało stracone;
- jeżeli dziecko lubi malować, śpiewać, trzeba postarać się zainteresować je dal-

szą nauką w szkole artystycznej, może tam odkryje swój potencjał;

- częste komunikowanie się z innymi dziećmi, uczestnictwo w grach sportowych, udział w kółkach zainteresowań, uczenie się i zdobywanie wiedzy o czymś nowym z czasem mogą zastąpić komputer.

Rodzice winni być przygotowani, że proces dorastania dziecka będzie wymagający wiele energii oraz zasobów wewnętrznych. Przede wszystkim potrzebne są chęci, aby inwestować w proces wychowania swojego dziecka, ponieważ nie ma z góry określonych wzorców postępowania. Należy dbać o zapewnienie mu zdrowego wypoczynku; pozytywny przykład rodziców może ode-

grać ważną rolę w wyzwoleniu się dziecka od komputera i smartfonu.

Zakończenie

Artykuł powstał na podstawie publikacji naukowców zajmujących się zagadnieniami wpływu współczesnych mediów cyfrowych na przemiany w relacjach rodzinnych oraz na podstawie badań własnych. Wyniki dotyczą określonego środowiska, a wypływające z przeprowadzonej analizy wnioski stanowią podstawę do sformułowania uniwersalnych zaleceń w zakresie celowego zachowania się rodziców i wychowawców.

Bibliografia

- Andrzejewska, A., Bednarek, J. (2014). *Zagrożenia cyberprzestrzeni i świata wirtualnego*. Warszawa. Wydawnictwo Difin.
- Bauman, Z. (2007). *Płynna nowoczesność*. Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Bednarek, J. (2010). *Multimedialne kształcenie ustawiczne nauczycieli*. Wydawnictwo Comandor.
- Braun-Galkowska, M. (2003). Oddziaływanie Internetu na psychikę dzieci i młodzieży. *Edukacja Medialna*, 3, 14–20.
- Kawula, A., Zawisza, E. (2010). *Komputer jako znaczący towarzysz rodziny*. Kraków: Studium Kształcenia Nauczycieli, Uniwersytet Pedagogiczny.
- Kędzierska, B. (2005). *Informatyczne kształcenie i doskonalenie nauczycieli*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Tanaś, M. (2006). *Wychowanie a media*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Topa, D., Chymuk, M. (2000). *Edukacja prorodzinna*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Spitzer, M. (2013). *Cyfrowa demencja*. Wydawnictwo Dobra Literatura.
- Ukraiński Naukowy Żurnal „Osvita periony”. № 1 (2010).

DIGITAL MEDIA AS A SOURCE OF TRANSFORMATIONS IN FAMILY RELATIONS

Abstract

The article shows the role of digital media in everyday human life and its influence on the formation of attitudes and behaviors. Attention was paid to the special role played by the widespread use of modern communication technologies in family relationships. It was emphasized how the relations between parents and children changed as a result of the rapidly growing technique of mobile phones and their latest version in the form of smartphones. Thanks to smartphones, there is possible an universal access to the Internet, which is both a source of information as well as allows to use different instant messengers for communication. This broadly understood access to the digital environment has a very positive meaning in our everyday life, unfortunately it also carries some threats resulting primarily from uncritical use of Internet resources. The article also contains results of the author's own statistical research on the impact of the Internet on family relationships carried out by the author in the Ivano-Frankivsk region of Ukraine.

Key words: digital media, digital environment, Internet, smartphone